

“Türk neferi gibi temiz yürekli:
tesallufsuz, tefâhursuz bir albsin..
Türk tarihi gibi nâmus heykeli,
hiçbir zaman sarsılmayan bir kalbsin...”

Ziya Gökalp

ÖTÜKEN
her zaman okunacak dergiler

MİLLÎ MECMÛA

SAYI 48

OCAK - ŞUBAT **2026**
(2 ayda bir yayımlanır)

Ötüken Neşriyat A.Ş. adına
İmtiyaz Sahibi
Ertuğrul Alpay

Ötüken Neşriyat A.Ş.
Genel Yayın Yönetmeni
Göktürk Ömer Çakır

Baskı
Çınar Matbaacılık ve
Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad.
Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

Yıllık Abonelik Bedelleri
2026 yılı abonelik bedeli - **1900 TL**

Hesap Numaramız
Ötüken Neşriyat A.Ş.
Şube: Beyoğlu Şubesi 456
T. C. Ziraat Bankası
Hesap Nu: 48038437-5009
IBAN
TR73 0001 0004 5648 0384 3750 09

ISSN
2667-4637

WhatsApp
0554 499 90 57

İletişim
millimecmua@otuken.com.tr

Millî Mecmûa
Genel Yayın Yönetmeni
Yasin Usta

Editör
Ahmet Alperen Can

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Mustafa Kara
Prof. Dr. Mehmet Akif Okur
Prof. Dr. Levent Bayraktar
Prof. Dr. Erkan Göksu
Prof. Dr. İsmet Türkmen
Doç. Dr. Mehmet Kaan Çalen
Doç. Dr. Mehmet Akıncı
Doç. Dr. Murat Hanilçe
Dr. Yunus Emre Tekinsoy
Dr. Kemal Haykıran
Dr. Ali Ahmetbeyoğlu
Oğuzhan Murat Öztürk
Misli Baydoğan
Metin Savaş

Son Okuma
Fatih Orta

Grafik Tasarım
Mahmut Doğan

Ön Söz

Tarih, sadece olayların kronolojik bir dökümü değil; cemiyetlerin varlık reflekslerinin ve bu refleksleri kuvveden fiile çıkaran şahsiyetlerin muhasebesidir. Türk modernleşmesinin en sancılı evresinde, imparatorluğun yıkıntıları arasından milli bir devletin nüvelerini çıkaran irade; hiç şüphesiz İttihat ve Terakki'nin kurucu aklı ve Türk milliyetçiliğinin devletleşme stratejistlerinden **Mehmed Talat Paşa**'dır. Onun hatırası, Türk milliyetçileri için yalnızca bir mazi güzellemesi değil, bir devletin nasıl ayakta tutulacağına dair canlı bir manifestodur.

Talat Paşa; posta memurluğundan, imparatorluğun sadrazamlığına uzanan hayatıyla, mahir yönlerinin idarecilik etrafında toplandığını ve insanları etkileyebilmek kudretini ortaya koymuştur. Türk milletinin bekası için karar alma ve icra etme cesaretini gösteren Paşa, Türk istikbalinin ise sessiz köşe taşlarındandır. *Millî Mecmuâ*'nın Talat Paşa dosyası, tıpkı Mustafa Kemal Atatürk, Enver Paşa dosyaları gibi, ruhları önünde tazimle eğildiğimiz cetlerimizin hatırasını yıpratanlara karşı hürmetimizi ikrar etme teşebbüsüdür.

Paşa'nın çok katmanlı portresi dosyada, birkaç temel sütun üzerinden incelenmiştir: Siyasi portresi ve teşkilatçılığı, politik faaliyetleri, Masonluğu meselesi, 1915 tehciri ve sonrası, Talat Paşa'ya dair tarih yazımı…

Millî Mecmuâ'nın 8 seneyi geride bırakarak 48. sayısına ulaşmasında payı bulunan, dosyada emeği geçen hocalarımıza ve bizleri yalnız bırakmayan okurlarımıza teşekkürlerimizi sunarız.

Büyük şehit Talat Paşa'nın mübarek hatırasını hürmetle selâmlıyoruz.

Ahmet Alperen CAN

İÇİNDEKİLER

İNTİSAP ETTİĞİ İDARİ KADROLAR CİHETİYLE TALÂT PAŞA: "EN ALT TABAKADAN EN ÜST MAKAMA"
OKTAY KOÇ
YAVUZ BİRTANE
.....**06**

BİR KİMLİĞİN MİMARI: İTTİHATÇILIK KÜLTÜRÜNÜN OLUŞUMUNDA TALAT BEY
HAKAN BURAK UZ
.....**44**

PRİMUS INTER MİLİTES: ASKERLER ARASINDA BİRİNCİ TALAT PAŞA ÜZERİNDEN BİR ZEİTGEİST OKUMASI
HAMZA DÜLGER
.....**56**

TALÂT PAŞA VE TEHCİR
HASAN BABACAN
.....**71**

MUHALEFETTEN İKTİDARA TALAT PAŞA VE MASONLUK
EVREN GÖKÇE
.....**113**

DAHİLİYE NAZIRI TALAT BEY'İN İSTANBUL KONFERANSI MURAHHASLIĞI: SULH GÖRÜŞMELERİNİN *TERCÜMAN-I HÂKİKAT* VE *SABAH* GAZETESİNE YANSIMALARI
YUSUF TAŞ
.....**129**

İÇİNDEKİLER

II. MEŞRUTİYET'İN İLK YILINDA BİR PARLAMENTER PORTRESİ: EDİRNE MEBUSU MEHMED TALAT BEY'İN MECLİS FAALİYETLERİ
YUSUF ZİYA KARAOĞLU
.....**141**

TARİHTE BELGE KULLANIMINDA GERÇEKÇİLİK VE TALAT PAŞA'NIN TELGRAFI MESELESİ ÖRNEĞİ
İSMAİL YILDIZ
.....**158**

1921 BERLİN YARGILAMASI: TALAT PAŞA DAVASI'NIN HUKUK VE SİYASET BOYUTU
MUAMMER DİDİK
.....**167**

TALAT PAŞA'NIN "MİLLİ SERMAYE" FAALİYETLERİNE METHAL
FATİH HAN DOKUMACI
.....**180**

İNTİSAP ETTİĞİ İDARİ KADROLAR CİHETİYLE TALÂT PAŞA: "EN ALT TABAKADAN EN ÜST MAKAMA"

OKTAY KOÇ*
YAVUZ BİRTANE**

Özet:

Osmanlı Devleti'nin son döneminin en önemli idarecilerinden biri olarak Talât Paşa, en alt kariyer basamağından (posta memurluğu), en üst kariyere basamağına (Sadrazamlık) 10 sene gibi bir sürede hızlıca yükselmiş bir isimdir. Kuşkusuz Talât Paşa'nın Osmanlı bürokrasisi içindeki seyr-ü süluku, muadillerinin ekserisinden ayrılmaktadır. Zira o, iyi bir eğitim almadığı gibi, ordu içinde komutanlık yapmamış veya Osmanlı bürokrasisinde uzun yıllara sâri bir kıdeme sahip olmamıştır. Ancak kendisine atfedilen bir ifade

Türkçülüğe gönül vermiş ve modern bir devlet tesis etmek üzere harekete geçmiş, kendi ifadesiyle "halka hizmetten başka bir gaye gütmemiş" büyük bir dava ve devlet adamı olarak Talât Paşa, en alt düzey sosyal katmandan gelerek yer edindiği posta memuriyetinden, en üst düzey memuriyet olarak ifade edilebilecek Sadrazamlık makamına kadar erişen bir isimdir.

Talât Bey'in posta memurluğundan paşalığa yükselişini hicveden bir karikatür. "Talât Paşa, politikacı (1874-1921)," Yeni Geveze, 16 Ağustos 1912, sayı 16, s. 16, Salt Araştırma Arşivi, erişim 20 Eylül 2018, https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/99140.

* Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü
** İstanbul Aydın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Arş. Gör

BİR KİMLİĞİN MİMARI: İTTİHATÇILIK KÜLTÜRÜNÜN OLUŞUMUNDA TALAT BEY

HAKAN BURAK UZ

İttihat ve Terakki Cemiyetinin kuruluşu ve yirminci yüzyılın ilk dönemi itibarıyla izlediği politikaların tespitinde teşkilatçılığı ve inkılapçılığıyla ön plana çıkan Talat Paşa özelinde kaleme alınan eserlerin göze çarpan bir başka eksikliğinin ise popüler tarih yazımı akımının etkisinde kalarak kahir ekseriyetle bir yargılama metodolojisi takip etmeleri olduğu söylenebilir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti üzerinde çalışanların sıklıkla başvurdukları birçok eserin müellifi müteveffa Feroz Ahmad, Türkiye için yirminci yüzyılın 23 Temmuz 1908'de Sultan Hamit'in otuz sene önce rafa kaldırdığı 1876 Anayasası'nın yeniden yürürlüğe girmesiyle başladığını söyler[1]. Meşrutiyetin iadesine yol açan hadisenin önemine yapılan sembolik vurgu açısından bu tespite katılmakla birlikte bir hakkın teslimi bakımından bu tarihi Talat Bey'in öncülüğünde Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin kurulduğu Eylül 1906'ya kadar geri çekmek mümkündür. Zira üniter ve millî bir karakter arz eden Cumhuriyet yönetimine giden süreçte siyasi bir laboratuvar vazifesi gören II. Meşrutiyet döneminin, düşük ünvanlı posta memuriyeti görevinden Osmanlı bürokrasisinin zirvesi olan Sadaret Makamına kadar yükselmiş Talat Bey'in feraset ve cesaretinin bir neticesi olduğu gerçeği tarihi hadiseleri doğru zemine oturtup tahlil etmek bakımından önemle vurgulanması gereken bir hakikattir.

Siyaset bilimi ve yakın tarih alanında kaleme alınmış, Türkiye'de ideolojik hareketlerin ve bu hareketlerle özdeşleşmiş isimlerin konu edildiği çalışmaların karşılaştığı yaygın bir eksikliğin tespitiyle devam etmek gerekirse, temel akademik kaideleri ve kaygıları göz ardı eden kimi çalışmaların ideolojik te-

[1] Feroz Ahmad, (2012), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul, s. 44.

PRİMUS INTER MİLİTES: ASKERLER ARASINDA BİRİNCİ TALAT PAŞA ÜZERİNDEN BİR ZEİTGEİST OKUMASI

HAMZA DÜLGER

Tal'ât Paşa, yalnızca bir siyaset adamı değil; o aynı zamanda entelektüel ve idârî kadronun bir mihmandarı; yol göstericisi; hattâ peygâmberâne bir önderidir. Bir başka deyişle Tal'ât Bey, Ziya Gökalp ve diğer entelektüel-bürokratik sivil hizip üyelerinin hâmisidir.

Sen canları birleştiren bir rûhsun,
Vicdanını sende görür Cemiyet:
Necat teknesidir, Sen Nuh'sun,
Sen olmasan öksüz kalır bu millet...
Ziya Gökâlp

Goethe, *Faust*'un birinci kısmında modern dönemdeki bireyin, şeytanla anlaşmasını; ikinci kısımda, el çabukluğu mesabesindeki bir hamleyle devlet ile şeytan arasındaki bir mutabakata vardırır. Birincisi tam bir başarısızlıkla sonuçlanmışken; ikincisi kısmî de olsa muvaffak olmuştur.[1] Bu durum, esasında devlet ve toplum arasındaki, hükmedenler ile hükmedilenler arasındaki, silâh sahipleri ile silâhsızlar arasındaki muayyen anlaşmanın bozulduğunu; bu anlaşmanın yerine yeni bir anlaşmanın, devlet kademelerinde ahlâkî ilkelerin tamamen terk edildiği bir mukavelenin zeminini vermektedir. Bu zemin, Fransız İhtilâli'ni niteleyen Donoso Cortes'in "Toplum farklı bir yol izledi...aklın ve insan irâdesinin egemenliğini ilân ederek; yalnızca göreceli, tesadüfî ve istisnaî olan kötülüğü mutlak, evrensel ve gerekli hâle getirdi" deyişini âdeta haklı gösterir. Akıl, ilerleme, güç namına; eski değerlerin tamamı terk edilmiştir. Mutlak askerî güç, iş başındadır. Politika,

[1] Mustafa Özel, "Tanrı'dan Tabiata Alçalış: Modern Bireyin Faust Üzerinden Yeniden Doğuşu", *Nihayet Dergi*, 2020, erişim tarihi 21 Aralık 2025. https://www.gzt.com/nihayet/tanridan-tabiata-alcalis-modern-bireyin-faust-uzerinden-yeniden-dogusu-3562245

TALÂT PAŞA VE TEHCİR

HASAN BABACAN

Talât Bey'i Anadolu'da Rumlara ve Ermenilere karşı uygulanan göç politikaları yönünden değerlendirdiğimizde, Sultan Alparslan'dan sonra, Anadolu'nun Türkleşmesi ve Müslümanlaşması için gayret eden ve bilinçli davranan ikinci adam olduğunu söyleyebiliriz.

Giriş

Balkan Savaşları İttihat ve Terakki liderlerinin, özellikle de Talât Bey'in dünyaya ve devlete bakışlarında köklü değişiklikler meydana getirdi. Bâbıâlî baskınıyla iktidara tamamen el koyma, II. Balkan Savaşından sonra Edirne'nin geri alınması bu düşüncelerin ürünüdür.

Talât Bey'in Sait Halim Paşa hükümetinde Dahiliye Nazırı olduğu dönemde, Yunanistan Makedonya'daki Türkleri göçe zorlar ve buralardan gelen yüz bine yakın Türk Ege kıyılarına ve Batı Anadolu'da bazı Rum evlerine ve köylerine yerleştirilmişlerdir. Balkan Harbindeki tutumlarından dolayı Türklerin tepkisinden korkan, Trakya ve Batı Anadolu'daki Rumlar Yunanistan'a göç etmişlerdir. 100.000'e yakın Rum, sadece Trakya bölgesinden göç etmiştir. Bundan sonra aynı şekilde İzmir, Bergama, Dikili ve Menemen Rumları da göçe başlamışlardır. Bu gelişmeler üzerine Osmanlı Hükümeti, yerlerinden kovulan Makedonya Türklerini Trakya'da ve Batı Anadolu kıyılarında Rumların boşalttığı yerlere iskân etti.

Osmanlı Hükümeti'nin bu uygulamaları, Rum Patrikhanesi'nin şikayetleri ve tahrikleriyle Yunan Hükümeti'nin tepkilerine ve büyük devletlere şikayetlerine yol açtı. Dahiliye Nazırı Talât Bey de İstanbul'da bulunan büyük devletlerin elçilerini davet ederek Batı Anadolu'ya seyahate çıktı. Maksadı bu göç olayında devletin müdaha-

* Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, ORCİD: 0000-0001-5793-083X, drhasanbabacan@gmail.com

MUHALEFETTEN İKTİDARA TALAT PAŞA VE MASONLUK

EVREN GÖKÇE

Talat Paşa'nın siyonistlerle kurmuş olduğu ilişkilere bakıldığında dikkatli ve milli bir politika izlediği görülmektedir. Nitekim bu politikanın farkın varan siyonist çevreler sadaret makamında bulunduğu esnada kendisi ile görüşmeye çalışmış, ancak imparatorluğun müttefiki Almanya'nın aracılığıyla isteklerini gerçekleştirebilmişlerdi.

Giriş

3 Şubat 1917 tarihinde altı yüzyıllık Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihinde örneğine az rastlanan bir olay yaşanmış, Edirne'de doğan ve posta memuru olarak devlet memuriyetine başlayan Talat Paşa, padişahtan sonraki en yüksek makam olan sadrazamlığa tayin edilmişti. Bu tarihler aynı zamanda imparatorluğun en zor zamanlarından birisine tekabül etmekteydi. Osmanlı tarihi boyunca fakir ve yoksul ailelerin çocukları arasında bu mevkiye yükselenlere sıkça rastlanmıştı. Ancak Tanzimat'tan itibaren sadrazamların yetiştiği bir okul olma niteliğini taşıyan Bab-ı Ali dahil, yüksek düzeyde idari ve mülki görevlerde bulunmayan eski bir devlet memurunun bu mevkiye yükselişi dikkat çekiciydi. Bununla birlikte hayatı mücadele ve sürgünle geçmiş bu usta örgütçünün sadrazamlığa gelişi Osmanlı edebi geleneğinde önemli bir tür olan hicivlere dahi konu olmuştu. Bazı kalem sahipleri çingene ve posta tatarı gibi ifadelerle Talat Paşa'yı tahkir etmeye çalışmışlardı.

İmparatorluğun son yıllarına damgasını vuran İttihat ve Terakki hükümetinin sembol ismi olan Talat Paşa'nın siyasi hayatı her zaman hareketliydi. II. Meşrutiyet'in ilanı, Balkan Savaşı, Trablusgarp Savaşı ve I. Dünya Savaşı gibi imparatorluğun kaderini şekillendiren tarihi olaylarda etkin roller üstlenen paşanın fırtınalı yaşamı Berlin'de bir Ermeni suikastçının silahından çıkan kurşunla sona erecekti.

DAHİLİYE NAZIRI TALAT BEY'İN İSTANBUL KONFERANSI MURAHHASLIĞI: SULH GÖRÜŞMELERİNİN *TERCÜMAN-I HÂKİKAT* VE *SABAH* GAZETESİNE YANSIMALARI

YUSUF TAŞ*

Talat Paşa başkanlığındaki Türk delegasyonu, Edirne ve Kırklareli'ni elde tutmuş, ayrıca Bulgar sınırları içerisinde kalan Türk ve Müslüman ahalinin, haklarının muhafazası noktasında da başarı göstermiştir. Dolayısıyla Türkiye açısından menfi bir sonuç hasıl eden Konferansın, basındaki yorumlanması da olumlu ifadeler içermiştir.

* Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, ORCİD: 0000-0001-5793-083X, drhasanbabacan@gmail.com

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu, 1. Balkan Savaşı'nın ardından tüm Rumeli'yi kaybetmiştir. Maatteessüf, bu büyük felaketin ardından Bulgar Orduları Çatalca önlerine kadar gelmiş ve Türk payitahtı İstanbul'un elden çıkması söz konusu olmuştur. Fakat Balkanlı müttefiklerin toprak paylaşımı dolayısıyla II. Balkan Savaşı'na tutuşması, Türkiye için fırsat yaratmıştır. Enver Bey komutasındaki Türk askeri Edirne'yi, Fethi Bey komutasındaki Türk birlikleri Kırklareli'ni Bulgar işgalinden kurtarmıştır. Askeri alanda elde edilen bu muvaffakiyetin diplomasi alanında sağlanması ise 30 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Muahedenamesi ile mümkün olmuştur. Hudut, esir takası, tabiiyet ve vakıf meselelerinin tartışıldığı barış görüşmelerinde, Türk delegasyonuna Dahiliye Nazırı Talat Bey riyaset etmiştir. Konferansta elde edilen başarı, *Tercüman-ı Hâkikat* ve *Sabah* gibi dönemin ana akım gazetelerinde de memnuniyetle karşılanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İttihat ve Terakki, Talat Paşa, *Tercüman-ı Hâkikat, Sabah*

GİRİŞ

Hürriyet, müsavat ve uhuvvet söylemleri ile başlayan II. Meşrutiyet, inkıraza sürüklenen imparatorluğu kurtarmak için adımların atıldığı, fakat birbiri ardına gelen olaylarla beraber hayli sancılı bir evre olmuştur. Daha meşrutiyeti yönetimin ilk

II. MEŞRUTİYET'İN İLK YILINDA BİR PARLAMENTER PORTRESİ: EDİRNE MEBUSU MEHMED TALAT BEY'İN MECLİS FAALİYETLERİ

YUSUF ZİYA KARAOĞLU*

Talât Bey'in parlamenter portresi, üç temel sütun üzerine inşa edilmiştir: Yasama titizliği, denetim gücü ve devlet rasyonalizmi. Meclis Birinci Reis Vekili sıfatıyla yönettiği oturumlarda sergilediği tarafsız ve kuralcı tutum, onun genç Osmanlı parlamentosunun kurumsallaşmasına verdiği önemi kanıtlamaktadır.

* Yusuf Ziya Karaoğlu, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakın Çağ Tarihi ABD., Yüksek Lisans Öğrencisi, yusufziyakaraoglu@gmail.com

1. Giriş

İkinci Meşrutiyet döneminin en etkili siyasetçisi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin "ruhu" ve teşkilatçısı olarak kabul edilen Mehmed Talat, 1874 yılında Edirne'de dünyaya gelmiştir.[1] Babası, Kırcaali'nin Çepleci köyünden gelen ve Edirne'de sorgu hakimliği (müstantiklik) yapan Ahmet Vâsıf Efendi; annesi ise aslen Kayserili bir aileye mensup olan Hürmüz Hanım'dır.[2] Babasının görevi nedeniyle çocukluğu farklı yerlerde geçmiş, ilk tahsilini Vize'de yapmış, ardından Edirne Askeri Rüştiyesi'ne girmiştir. Ancak mezuniyetine çok az bir süre kala, bir öğretmeniyle yaşadığı kavga nedeniyle okuldan uzaklaştırılmış ve diplomasını güçlükle alabilmiştir. Babasının erken vefatı üzerine ailenin geçim yükünü genç yaşta omuzlayan Talat Bey, maddi imkânsızlıklar nedeniyle yükseköğrenimine devam edememiştir. Kendini geliştirmek adına Edirne'deki Alyans (Alliance Israélite) okuluna devam ederek Fransızca öğrenmiş, aynı zamanda bu okulda Türkçe öğretmenliği yaparak dilini geliştirme fırsatı bulmuştur.[3]

Memuriyet hayatına Edirne Posta ve Telgraf İdaresi'nde maaşsız stajyer olarak başlayan Talat Bey,

1 Hasan Babacan, *Mehmed Talât Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005, Ankara, s. 37; Mustafa Çolak, *Komitenin Ruhu: Talat Paşa,* Yeditepe Yayınevi, 2018, İstanbul, s. 19.

2 Hasan Babacan, *age.,* s. 33.

3 Hasan Babacan, *age.,* s. 34.

TARİHTE BELGE KULLANIMINDA GERÇEKÇİLİK VE TALAT PAŞA'NIN TELGRAFI MESELESİ ÖRNEĞİ

İSMAİL YILDIZ

Ermeni soykırımı iddiasında en çok telaffuz edilen meselelerden biri de Talat Paşa'nın Ermenilerin imha edilmesini istediğine dair telgrafların var olduğu iddiasıdır. Örneğin Ermeni soykırımı iddiacılarının tipik bir örneği olan ancak belge kullanımında gereken özeni göstermeyen isimlerden biri de Prof. Dr. Taner Akçam olmuştur.

Tarihte Metodoloji ve Gerçek Belge Kullanımının Önemi

Tarihin tanımı ve tarihin bilim olup olmadığı üzerine çok çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Ancak bütün tanımlar ve tartışmalar dışında insanların geçmişi merak ettikleri, geçmişi bilmek ve öğrenmek istedikleri gerçeği, nasıl tanımlanırsa tanımlansın tarihin bir araştırma alanı olarak var olduğunu göstermektedir. Bu araştırma alanının diğer alanlarda (politika, din, sanat vb.) yönlendirici etkisinin keşfedilmesi tarihin nesnelliği sorununu da doğurmuştur. Tarihin yaygın olarak bilinen 'geçmişteki insan topluluklarının yaşamış oldukları olayları yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde, araştırmaya, belge ve kanıtlara dayalı olarak inceleyen ve açıklayan bilim dalıdır" (Yılmaz, 2013:198) tanımı bu bilimin nesnel olduğu varsayımını da beraberinde getirmiştir. Oral Sander'in (1973:71) "Tarih, amaç olarak insanın kendisini, dolayısıyla yeteneğini tanımasını, yöntem olarak da kanıtların ortaya çıkarılması ve belirli bir yaklaşımla yorumlanmasını benimseyen, toplumsal bir varlık olan insanın; geçmişteki davranış ve çabaları ile uğraşan bir bilim dalıdır" şeklinde yaptığı tanım bugünkü tartışmaların bir cevabı niteliğindedir. Sander'in tanımında yer alan yorum meselesi Fontana tarafından da "tarihin göreceliğinin en güzel kanıtı, aynı olay üzerinde yorumların değişik oluşudur" (Beratlı, 2006:5) ifadesi ile dile getirilmiştir. Buna göre

1921 BERLİN YARGILAMASI: TALAT PAŞA DAVASI'NIN HUKUK VE SİYASET BOYUTU

MUAMMER DİDİK

Talat Paşa suikastı, yalnızca geçmişte yaşanmış bir tarihsel olay değil; aynı zamanda savaş sonrası dönemde hukukun, propagandanın ve uluslararası siyasetin nasıl iç içe geçtiğini gösteren öğretici bir vaka olarak ele alınmalıdır.

Başlarken

Bu yazı, tehcir meselesinin propaganda boyutunu ve bu sürecin sembolik bir noktası olarak Talat Paşa davasını ele almaktadır. Konuya ilişkin kaynakların sınırlı olması sebebi ile, araştırmanın temel kaynağını Prof. Dr. Mustafa Çolak'ın konu ile ilgili yazdığı makale oluşturmaktadır.

Talat Paşa'nın Almanya'ya Geçişi

Adı İttihat ve Terakki'nin simgesi olan Talat Paşa, 1909 yılında amansız İttihatçı düşmanı, Dersim Mebusu Lütfi Fikri Bey'le bir tartışmasını şu sözlerle kapatıyordu: *"... Vatanı terk etmeyiz... Ölünceye kadar çalışırız."*[1] Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin kaçınılmaz hâle geldiğinin anlaşılması üzerine Talat Paşa, sadrazamlık görevinden istifa etmiş ve iktidarı fiilen elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen isimleriyle birlikte cemiyetin genel merkezinde bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantıda, içinde bulunulan siyasî ve askerî koşullar çerçevesinde izlenecek yol tartışılmış ve "ortamın sakinleşmesi ve ülkenin yabancı işgalinden kurtulmasının ardından yeniden İstanbul'a dönmek üzere" cemiyetin lider kadrosunun geçici bir süre için başkenti terk etmesi

[1] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler İttihat ve Terakki*, Kronik Yayınları, İstanbul 2024, s.557.

TALAT PAŞA'NIN "MİLLİ SERMAYE" FAALİYETLERİNE METHAL

FATİH HAN DOKUMACI*

Milli iktisat mücadelesi bilhassa; Dahiliye Nazırlığı, Sadrazamlık gibi çeşitli makamlarda bulunan Talat Paşa (1874-1921) ve onun emri ve bilgisi dahilinde görev alan Kara Kemal (1875-1926) gibi şahsiyetler tarafından icra edilmiştir.

Başlarken

Devletlerin siyasi olarak hayatlarını idame ettirmesindeki iki önemli husus, askeriye ve iktisattır. Osmanlı Devleti, Klasik Çağ'ında (1299-1600) siyasi ve ekonomik olarak bulunduğu dönemin asgari seviyesinin üstünde seyretmekteydi. İlerleyen dönemlerde Osmanlı'nın hâricinde gelişen başta sanayi inkılabı, reform ve rönesans hareketleri, diğer yandan iç isyanların devamlılığı gibi olumsuz hareketlerin sonucunda oluşan kapitülasyonlar, başlangıçta Osmanlı devletinin güçlü iktisadi yapısını olumsuz etkilemezken devletin güçten düşmesiyle beraber, milli iktisadi hayata darbe vurmuştur. 3. Selim'den 2. Mahmud'a geçen Nizam-ı Cedid döneminde uygulanan iktisadi etkinlikler devlet hayatının sürekliliğini kalıcı olarak kurtarmayı hedeflese dahi, 2. Mahmud'un son yıllarında imzalanan Baltalimanı Antlaşmasıyla başlayan ve 1881 Düyûn-ı Umûmiye adlı kurumun kurulmasıyla Osmanlı Devleti'nin iktisadi hayatını fiili olarak bitirmiştir. 2. Abdülhamid'i tahtından indirip ondan sonraki devlet siyasetine damga vuran İttihat ve Terakki Cemiyeti, yaşanan ekonomik sıkıntılar karşısında, içinde bulundukları durmak bilmeyen savaşlar döneminde, milli iktisat hamlesi ile aynı zamanda Cumhuriyetimizin ekonomik ve iktisadi altyapısını oluşturmuşlardır. Milli iktisat mücadelesi bilhassa; Dahiliye Nazırlığı, Sadrazamlık gibi çe-

* İstanbul Üniversitesi-Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, dokumaci205@gmail.com